

4.2.3. Недостатній рівень екологічної освіти і культури людей

Кожна людина, незалежно від віку, освіти, професії, політичних і релігійних переконань, матеріального стану і місця в суспільстві, причетна до проблеми погіршення стану природного середовища. Причетність ця має подвійний характер. З одного боку, всі відчують на собі погіршення показників довкілля, тобто погіршення умов існування. З іншого боку, кожен вносить свій – менший чи більший (в залежності від сфери діяльності, місця проживання та інших факторів) – внесок у процес руйнування природної гармонії. Але далеко не всі це розуміють і не відчують особистої відповідальності.

З одного боку, відчуваючи на собі кризову ситуацію, всі (майже всі) твердять, що треба щось робити. Але тільки мізерна частина людей розуміє, що треба робити і що може зробити конкретна особа. Причиною такої парадоксальної ситуації, коли всі згодні, що треба щось робити, і нічого не роблять, є недостатність спеціальних екологічних знань і культури. Культура не дозволяє людині бути байдужою, а знання дають можливість діяти найбільш ефективно.

Розміри шкоди, що завдає природному середовищу конкретна людина, залежить від сфери діяльності цієї особи. Наприклад, двірник, спалюючи восени опале з дерев листя, чи фермер, який підпалює стерню, наносять біосфері локальну травму. Вони не знають, що від високої температури загинуть мікроорганізми, висушиться шар ґрунту, загальмується процес утворення гумусу й інші природні процеси, порушуються умови існування багатьох представників флори і фауни тощо. Вони не знають, що більша частина поживних речовин і енергії, що містяться в опаді та поживній і повинні, згідно з природним кругообігом, повернутися в ґрунт при горінні, викидається в повітря у вигляді гарячих шкідливих газів. Природний процес збагачення ґрунту замінюється процесом забруднення атмосфери. Фермер не знає, що, бажаючи зробити собі добро, насправді завдає шкоди не лише природі, але і собі – родючість поля погіршується.

І ще приклад. Головний інженер проекту гідропороди, керуючись існуючими інструкціями, порахував, що прибуток від виробництва електроенергії більший за втрати аграрників внаслідок затоплення земель. Декілька років після закінчення будівництва розрахунки виправдовувалися. А через десятиліття постало питання: чи не можна все повернути назад? Бо водосховище замулилося, заросло, цвіте, якість води погіршилася. Риба майже зникла. Стік ріки зменшився, і виробництво електроенергії теж зменшилося. Піднявся рівень ґрунтових вод і затопив багато прилеглих до водосховища полів. Підтоплюються будівлі і промислові споруди. І ще багато чого. Описана картина – не фантазія. Це реальність сучасного Дніпра та інших рівнинних річок.

У попередніх розділах книги приводилися приклади згубних для природи і людини наслідків використання рекомендацій фахівців, які не мали необхідних екологічних знань. Це отрутохімікати, бензинові

присадки, ядерні реактори і багато іншого.

Фатальні наслідки для України будуть мати рішення сучасних політичних і державних діячів, котрі керуються гаслом “Відновимо економіку держави, а потім будемо вирішувати всі інші питання, серед яких і екологічні”. Пріоритет економіки перед екологією, відокремлення виробничих питань від природоресурсних не дають змоги прийняти навіть раціональне рішення (не кажучи про оптимальне), бо не враховують дії багатьох важливих факторів. Врахування всіх факторів, тобто екологічний підхід, дозволяє не просто відновити економіку, а обґрунтувати структуру цієї економіки, на практиці виконати структурну перебудову української економіки, розмови про яку ведуться вже 10 років. Саме відсутність комплексного підходу до перебудови економіки є причиною топтання на одному місці. Рішення, які приймаються, – випадкові, несистемні, а тому неефективні.

Очевидно, що недостатність екологічних знань і культури, а не злий намір, частіше всього призводить до великої шкоди як природному середовищу, так і людям. Екологічні проблеми не можна вирішити без активної участі більшості жителів держави, яка можлива лише тоді, коли ця більшість буде мати необхідну культуру і відповідні знання про взаємозв'язки у природі, про вплив наших дій на сьогоденний та майбутній стан довкілля тощо. Вимоги до цих знань і шляхи їх отримання докладно описані в розділі 1.2.

Контрольні запитання і завдання

1. Чим пояснити причетність усіх без винятку людей до екологічних проблем?
2. Обґрунтувати необхідність екологічних знань кожній людині.
3. Доповнити приклади антропогенного негативного впливу на довкілля внаслідок недостатнього рівня екологічних знань і культури.
4. В чому хибність принципу пріоритетності економіки перед екологією?